

УДК 811. 13'34'36:82-1

РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Роман ПОМІРКО

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра французької філології

Розглянуто академічні спадщини Едварда Порембовича, Зігмунда Черни, Казимира Ярецького, Остапа Домбровського та інших в галузі романських мов та літератур, які зробили значний внесок у теорію романських мов.

Ключові слова: романські дослідження, романська література, системи голосних та приголосних, поетичні та естетичні кореляції, неограматична школа.

Для розвитку мовознавчих досліджень потрібні талановиті вчені, сталість їхньої праці, потреба створень ними наукової школи. Відомий своїми науковими досягненнями у другій половині XIX ст. Львівський університет характеризувався широким розвитком прикладних і гуманітарних наук, став одним з провідних наукових осередків Австро-Угорщини та Східної Європи. Таке університетське життя створило передумови для приїзду вчених і талановитої молоді з різних країн Європи. Навколо університету і культурно-просвітницького осередку Оссолінських виникла наукова і філософсько-просвітницька думка, визначилися напрями розвитку гуманітарної науки, започаткувалися товариства різних наукових сфер – філософів, літераторів, істориків, філологів, мистецтвознавців, правників тощо.

Приватні фонди відомого польського колекціонера, бібліофіла, історика літератури, мецената науки і культури Йозефа Максиміліана Оссолінського сприяли тому, що Львів як і Краків, Варшава, Берлін, Відень та Прага став провідним центром створень наукових шкіл. Напередодні Другої світової війни бібліотека Оссолінських (оссолінеум) мала у своїх фондах 207 тис. книг і 13 500 рукописів, а також друкарню, започатковану в 1833 р. Була розширена тематика друкування низки періодичних видань та вкрай необхідних підручників з іноземних мов для середніх закладів та університетів.

Довоєнні наукові товариства гуманітарного профілю стали підґрунтям для розвитку наукової і видавничої діяльності, осередками вироблення стратегічних напрямів наукового пошуку методологічного характеру. Зокрема, це подальше утвердження порівняльно-історичного методу (Бопп, Грімм, Дітц), який у 30–40-х роках XX ст. таврували в СРСР як ідеологічно ворожий, буржуазний і навіть

расистський. Зазначимо, що компаративісти Є. О. Поливанов, Г. О. Ільїнський, О. М Селищев були репресовані як вороги народу, тому що виступали супроти “нового вчення про мову” М. Я. Марра.

Філологічне товариство (започатковане 1893 р.) друкувало свої праці у журналі “Eos”. Після Другої світової війни редакція журналу продовжувала своє життя у Варшаві та Вроцлаві. Місто Вроцлав стало своєрідним післявоєнним П’ємонтом – осередком польської науки і мистецтва, творчою колонією інтелектуалів – колишніх львів’ян.

Літературознавче товариство імені Адама Міцкевича, а також історичне, правниче, філософське, нумізматичне мистецтвознавства запрошували справді відданих науці здібних молодих людей. Філологічне товариство об’єднувало спочатку вчених і викладачів старогрецької та латинської мов.

Львів ініціював відкриття наукового Товариства імені Тараса Шевченка, яке разом з Товариством імені Адама Міцкевича було одним з найпопулярніших своєрідним науковим культом обох народів. Це полягало в різних зацікавленнях науково-літературного, соціолінгвістичного та соціально-політичного характеру. Геніальна особистість Тараса Шевченка сприялагуртуванню української молоді навколо своїх ідеалів і поглибленому вивченню творчої спадщини поета, що стало концептуальним підґрунтям діяльності товариства.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. у Галичині й Буковині створилась сприятлива духовна атмосфера для розвитку рідної української культури. Значною мірою цьому сприяли Іван Франко, Василь Стефаник, Ольга Кобилянська, Юрій Федькович, Леся Українка, Степан Смаль-Стоцький та ін. Сформувалась духовна еліта, яка упродовж усього століття була натхненником активної прогресивної діяльності українського студентства і вчених, що через ідеологічні упередження переслідувала комуністична влада.

У науковому товаристві філологів працювали яскраві постаті. З-поміж них були Юрій (Ежи) Курилович (учень Едварда Порембовича), Густав Блятт, Анджей Гавронський, Станіслав Вітковський, Казимир Ярецький, Мойсей Шорр. Зазначимо, що Ежи Куриловичу Львівський університет завдячує заснуванню наукової школи індоєвропейістики.

Українська лінгвістика розвивалася завдяки праці таких авторитетних вчених, як О. Колеса, О. Огоновський, Я. Головацький, Т. Лер-Славінський.

Едвард Порембович, випускник Ягелонського (Краківського) університету 1887 р., започаткував роботу кафедри романської філології у Львівському університеті. Ця подія відбулася через два роки після відкриття аналогічної кафедри у Кракові. Едвард Порембович брав участь у духовному та науковому житті Львова, зокрема, у товаристві філологів як літературний критик, лінгвіст, перекладач, поет і прозаїк¹.

¹ Cherny Z. E. Porebowitch – poeta i uczoney / Z. Cherny // Ruch literacki, 1963. S. 3.

У різні періоди свого життя вчений навчався у Мюнхені, Берліні, Флоренції, Монпельє, Парижі. Як лінгвіст він формувався під значним впливом відомих світові вчених, як К. Гофман (романська філологія); знання з німецької та англійської літератур здобував у професора М. Бернайса. У місті Монпельє вивчив французьку і провансальську мови й літератури у професора П. Шабако, у Флоренції набував знань у школі професора М. Бартолі.

У Відні 1890 р. Е. Порембович захистив докторську дисертацію в корифея романістики професора В. Мейера-Любке (1861–1930), досліджував французьку мову в Парижі 1896–1897 роках. Цей період припадає на розвиток неограматиками. До неограматиків належали такі визначні мовознавці, як Г. Шухардт, Г. Паріс, А. Мусафія, А. Тоблер та ін. Завдяки цим вченим відбувся методологічний розрив лінгвістики і літературознавчих студій. Лінгвістика вивчає мову саму в собі, в її еволюції, тоді як літературознавці використовують мову для ілюстрацій культурних здобутків. З'явилась низка нових тверджень, понять, які пізніше сприймали або відкидали як такі.

Отримана Е. Порембовичем наукова інформація й особиста діалектологічна практика у Провансі та Каталонії стали підґрунтям його наукових інноваційних пошуків.

Вивчення романських мов в університеті наприкінці XIX ст. було сконцентровано передусім на французькій, італійській, іспанській мовах і літературах. Португальська, каталонська, провансальська та румунська були факультативними².

У першій половині XX ст. романські мови в навчальному процесі університету стали невід'ємною частиною у вивченні індоєвропейських та східних мов, наукові дослідження яких мали полемічний характер і свою методологічну основу. Вони стали одними з визначних у розвитку лінгвістики. Це передусім праці зі санскриту, іранських, романських, кельтських мов, а також порівняльна граматики індоєвропейських мов професора Густава Блятта. Професор славістики Адам Кринський тривалий час співпрацював з Бодуеном де Куртене. Зокрема, А. Кринський досліджував індоєвропеїстику, аглютинативні алтайські та семітські мови. Вчений був автором численних статей про творчу спадщину Бодуена де Куртене, Боппа, Бранда, Бреала, братів Грімм, Гумбольдта, Юнгмана, Куртіуса, Дельбрюка. Професор Т. Лер-Славінський, крім слов'янських мов, вивчав українську і, як зазначають дослідники, робив глибокий лінгвістичний аналіз давньоукраїнських пам'яток, а також різних літературних та діалектних текстів, фонетичних і морфологічних явищ³.

² *Goldman J.* La philologie romane en Pologne / J. Goldman. Kraków, 1937. P. 9.

³ *Nicliborg A.* Z dziejów romańistyki na uniwersytecie Lwowskim 1897–1939 / A. Nicliborg // *Sparowazdania wrocławskiego Towarzystwa naukowego.* 1965. № 40; *Бацевич Ф.* Мовознавство у Львівському університеті (1661–1939 рр.). Романістичні дослідження: сучасний стан та перспективи / Ф. Бацевич, І. Галенко. Львів, 1997. С. 42–56.

Зацікавленості у вивченні низки романських мов в університеті сприяла велич їхніх національних літератур, наукових і мистецьких досягнень. Францію вважали країною, яка могла зберегти свою ідентичність і водночас відкрила рівноправний доступ для інших культур. У філософській, науковій і культурній площині згадки про Ампера, Пастера, Вольтера, Руссо, Монтеня, Гюго, Бальзака, Лауреатів нобелівських премій, сім'ю Марії і П'єра Кюрі, їхню доньку і зятя Ірен та Жоліо Кюрі засвідчують Золотий Вік у розвитку французької науки і цивілізації. Польський принц Чарторизький, міністр зовнішніх справ російського імператора Олександра I, визнавав французьку мову головною для російської дипломатії. Більшість Європейських монархій вели французькою офіційне листування. Генерал Бернадотт (Bernadotte), що посідав королівський трон Швеції, не вважав за потрібне вивчати мову країни, якою він правив.

Велич Данте, Петрарки, Бокаччо, Мікеланджело, Леонардо да Вінчі, а також Сервантеса, Христофора Колумба, Лопе де Вега, Кальдерона, Переса Гальдоса, Гойї, Мачадо, Унамуно, Ортега-і-Гассете, Лорки, Пікасо та інших сповнює людину гордістю за країни, які дали світу такі постаті.

Фундатор Львівської романістики Е. Порембович був видатним дантологом. Це тема окремого опису, ми ж зазначимо, що італійська тематика у наукових працях ученого була провідною для всієї його творчої діяльності і сенсом його життя. За висловом його сучасників, ця пристрасть визначила тематику його наукових праць, перекладів, керованих ним семінарів, власних поетичних творів і публічних лекцій для аматорів італійської словесності й живопису.

Вчені запрошували Е. Порембовича на етно-лінгвістичні польові експедиції в Каталонію, Прованс та Галісію. Вивчення говірок, фольклору, приказок спонукало згодом до видання антологій каталонських і провансальських народних поезій, збірників, пісень. Відомі поети і друзі Е. Порембовича – Містраль, Ауванель, Руманіль, пропонували Львівському знавцю романського світу брати участь у так званих квіткових зборах (поетичні конкурси *Jacs Florans*). Участь вченого у Першому світовому конгресі каталонської мови (1906 р.) засвідчила авторитет Львівської романістики вже на початку ХХ ст.

Літературознавчі дослідження Е. Порембовича – це передусім монографії, переклади, есе, критичні огляди. Переклад “Божественної комедії” Данте з коментарями і роз'ясненнями дав змогу зберегти у пам'яті читача багатопланові явища середньовічної Італії. Вміння поєднувати чіткість викладу з образним мисленням стало для вченого основним творчим методом, що відображено у працях “*Historia literatury francuzskiej, hispańskiej, portugalskiej XVII*” (Warszawa, Lwów); “*Rola teatru Moliera w cywilizacji francuzskiej*” (Lwów, 1922); “*Nouvelle interpretation du vers de la Davine Comedie*” (Lwów, 1912) тощо. У літературознавчій концепції Е. Порембовича немає різкого розмежування поезики та естетики. Як своєрідний поет-символіст, він розглядає поезику з погляду естетики – важливого елемента культури.

Досвід, набутий автором у співпраці з різними культурами і новими для того часу напрямами думки, відкрив перспективи для порівняльної літератури, які, випереджуючи час, були для початку століття авангардними, розкривали потенціал панорамного мислення.

Як світовий класик літературознавчої романістики Е. Порембович видав низку інших праць – це “*Antologia prowansalska*”; “*Wybor poezji trubadurów*” (Warszawa, 1887); “*Pieśni ludowe celskie, germańskie, romańskie*” (Lwów, 1909), “*Studia do dziejów literatury srednjowiecznej poludniowo-zachodniej Europy*” (Kraków, 1889) та ін. Вчений згуртував навколо себе плеяду молодих науковців, заохочував і стимулював їхнє наукове зростання, запрошував до участі в міждисциплінарному науковому семінарі поетів, художників, вивчав і пропагував нові системи мислень в естетиці й поезиці.

Переклади Данте, Мольєра, Кальдерона, Байрона, Шекспіра та історико-лінгвістичні коментарі, що їх супроводжують, на думку фахівців, є зразковими за відтворенням текстів, форми і стилю.

Лінгвістичні праці Е. Порембовича нечисленні, проте вони не є побічними в його науковій проблематиці. Цей напрям охоплює концептуальний аналіз мовних явищ. Автор наголошує на питаннях реального і віртуального в історії мови, взаємозв'язку між розвитком мови та її вдосконаленням.

Винятковий хист до синтезування, логічність інтерпретації мовних фактів і великий досвід у праці з античними мовами, а також новітнім романським матеріалом дали змогу вченому дійти цікавих результатів в аналізі мовних явищ, трактування яких у мовознавчій літературі мають тепер полемічний характер, передусім його мовознавчі розвідки в галузі порівняльно-історичної фонетики. Узагальнення, проведені на широкому романському та індоевропейському тлі, підсилюють теоретичну цінність та новаторський характер зазначених праць. Учений не лише фіксував історичні атомістичні зміни у слові, а пов'язував їх з віртуальною реконструкцією всієї фонетичної та граматичної систем: формування слабких та сильних артикуляційних опозицій, що зумовлює силабо-просодичні модифікації, диференціацію граматичних категоріальних ознак, зміну ритміки мовлень тощо⁴.

Вступити в полеміку з іншими лінгвістами того часу (W. Meyer-Lübke, de Grasserie Rôle, R. Menéndez Pidal) учений міг завдяки багатому досвіду роботи з іншими мовами, а також здобуткам Львівської лінгвістичної школи, передусім це працям Т. Блятта, А. Гавронського, А. Криносського та ін. За спрямуванням ці праці вливаються у майбутню методологічну концепцію досліджень представників празького лінгвістичного гуртка та його французьких послідовників в особі Андре Мартіне та ін.

⁴ *Помірко Р. С.* Едвард Порембович і традиції Львівської романістики. Збірник праць інституту українських студій / Р. С. Помірко. Едмонтон, 1991. Т. 14. № 4; *Порембович Е.* Revision de la loi des voyelles finales en ancien espagnol / Е. Порембович. Paris, 1897. Ђ. 24; *Порембович Е.* Znaczenie synkopu dla ustroju form romańskich / Е. Порембович // Eos. Lwów, 1898. S. 39–48.

На підставі зазвичай іманентних (внутрішніх) передумов мовного розвитку Е. Порембович довів, що структуалізація лексемних структур проходить певні стадії з одночасним збереженням перервності і неперервності в еволюції елементів на шляху до встановлення норми. Зовнішній мовний вплив не лише інтенсифікує варіювання структур, а, ймовірно, спричиняє якісні зрушення – структурну інновацію. Зосередження вчених здебільшого на французькому впливі (X–XII ст.) (Menéndez Pidal, Rafael Lapesa та ін.) є вагомими, але не вирішальними – вони доповнюють універсальність і достовірність постулатів Е. Порембовича⁵.

Літературознавчі та мовознавчі здобутки К. Ярецького простежувалися у трьох напрямках: класична філологія і протороманський період, французька мова і література, польська література і перекладознавство. Навчання в Сорбонні (1901–1902) дало йому змогу досліджувати старо- та середньофранцузьку літературу, протороманські друки тощо. Результатом цих студій був вихід у світ монографій (“O początkach poezji barbarzyńskiej i eropci narodowej we Francji” (Lwów, 1922)) та низки літературних есеїв, присвячених *chansons de geste*.

Мовознавча праця “Sur l’Appendix Probi, son lieu d’origine et son auteur” (Lwyw, 1927) присвячена першій романській пам’ятці. Відшукана у Віденських архівах національної бібліотеки праця, яка відтворює латинське мовлення (койній) IV–VII ст., була предметом аналізу багатьох лінгвістів (Gaston Paris, 1897; Bazwik, 1905; M. Foestez, 1912) та ін. Історія окремих слів К. Ярецького (топонімів, антропонімів, граматичних та синтаксичних конструкцій, фонетичних альтернатив) та коментарі різного спрямування поставили працю “Sur l’Appendix Probi” в ряд найавторитетніших джерел пізньої історії Латини, а також окремих суспільних стосунків, військової справи, релігійних вірувань, традицій та етнічних понять.

Як літературний критик і знавець французької філософії К. Ярецький не тільки дав ґрунтовну критичну оцінку творчості Мольєра і польського перекладу твору Паскаля “Les pensées” (роздуми), а й під впливом ідей Паскаля написав філософсько-психологічний трактат “Skarb człowieka w życiu”, “Myśli o charakterze i roli człowieka w życiu” (Lwów, 1938).

З методичних праць наголосимо на “O filologii i nauce filologii” (1928), “Biblioteca podręczna nauczyciela języka francuskiego” (Warszawa, 1928), “Metodyczne ukształtowanie nauki języka francuskiego” (Zamość, 1928). Зазначимо, що 1938 р. був підсумковим всієї наукової і викладацької діяльності К. Ярецького. Автор визначив першу половину ХХ ст. як епоху творчого індивідуалізму у всіх її виявах, зазначаючи, що не було у світовій історії епохи, яка б так яскраво репрезентувала бунтівний індивідуалізм, не визначаючи ніяких меж і абсолютизуючи необмежену силу людини.

⁵ Cherny Z. E. Porebowitch – poeta i uczoney. S. 3; Pomirko R. E. Porebowitch y la lingüística española. Europa del Centro y del Este y el mundo hispánico / R. Pomirko. Cracovia, 1996. P. 227–281; Помірко Р. С. Едвард Порембович і традиції Львівської романістики. Т. 14. № 4; Порембович Е. Revision de la loi des voyelles finales en ancien espagnol. P. 24; Порембович Е. Znaczenie synkopy dla ustroju form romańskich. S. 39–48.

Плеяду визначних львівських учених-романістів довоєнного періоду завершує постать Зігмунда Черни. Учень Е. Порембовича, З. Черни очолив кафедру французької філології 1920 р. Його творча і педагогічна діяльність отримала резонанс у різних виданнях⁶.

Варто наголосити на універсальності професора. Його глибока індивідуальність засвідчує притча “L’estetique de Louis Claude de saint Martin” (Lwów, 1920), у якій зроблено спробу охопити, відчутти та відтворити надії далекого минулого (IV ст. н.е.), а також оцінити і сприйняти духовно-естетичні принципи святого Мартина.

Професор З. Черни був активним пропагандистом вивчення французької мови в Галичині. Його найпопулярнішими працями є підручник з орфоєпії “Współczesna wymowa francuska”, (Lwów, 1926) а також монографії, нариси, статті та переклади: “Literatura francuska” (Warszawa, 1933); “Rozwój poezji francuskiej po 1900 r.” (Warszawa, 1921); “Stan badań literackich we Francji po wojnie” (Lwów, 1936). Підручник З. Черни “Manuel de la literature et de civilization fraanzaise” (Lwyw–Warszawa, 1938) має велику популярність серед студентської молоді.

Завдяки зусиллям З. Черни у Львові були започатковані лекції та семінари з французької філології, новаторські для університетської освіти того часу. Передусім це цикл семінарів з проблем версифікації, семантико-стилістичної інтерпретації поетичних та прозових текстів, особливостей французької метрики тощо. Саме З. Черни пропагував нові методи мовного аналізу, які перетинались з іншими галузями знань. Він використовував досягнення французьких мовознавців у лінгвогеографії, що у підсумку забезпечувало точніший і строгіший опис мовного матеріалу, підвищувало роль діалектів в еволюції мов. Відкриття З. Черни експериментальної фонетичної лабораторії та видання підручника “Normy wymowy francuskiej” (Lwów, 1926) засвідчили вагомий науково-методологічний потенціал Львівської школи романістів.

З першим приходом радянських військ (1939) до Львова професор З. Черни залишався на посаді завідувача кафедри французької філології. У цей період Львів став осередком польської інтелігенції, яка переховувалась від фашизму. З. Черни запросив на кафедру відомого польського літературознавця і перекладача Тадеуша Бой-Желенського, який приїхав до родини і зумів тимчасово unikнути окупації. Проте, коли німці зайняли Львів, Т. Бой-Желенський трагічно загинув, а професор З. Черни разом з іншими польськими вченими 1945 р. репатріювався і розпочав організацію романської філології у Варшаві, Познані, Торуні. У 1952 р. його запросили очолити кафедру французької філології Краківського університету. Польське неофілологічне товариство і польська Академія наук відзначили його діяльність почесними званнями, а 1961 р.

⁶ Gniadek S. Zygmund Czerny w 50 rocznice doctoratu / S. Gniadek // Ruch literacki, 1968. № 5. S. 3–4; Pieczora S. Bibliografia prac profesora Zygmunta Czernego / S. Pieczora // Ruch literacki, 1968. № 5. S. 4–5; Rzadkowska E. Zygmund Czerny 1888–1975 / E. Rzadkowska // Kwartalnik neofilologiczny, 1975. № 4. S. 6.

Сорбонна присвоїла йому звання почесного доктора *honoris causa*. Від французького уряду З. Черни отримав відзнаку-орден “Почесного Легіону” – *Légion d’honneur*.

Варто зазначити також про діяльність Єжи Куриловича. Саме в романістичному середовищі зароджувались теоретичні концепції ученого, учня Е. Порембовича. У галузі романістики він захистив докторську дисертацію. Згодом індоєвропеїстика та загальне мовознавство послужили стартовою позицією для сприйняття й осмислення модерних мовознавчих теорій. Живучи у Кракові, Куриловичу вдалося зберегти контакти з Бенвеністом, Мартіне та Якобсоном. Вченого титуловано почесними званнями *honoris causa* данської, сербської, норвезької Академій і Сорбонни (1957). Окремі з його праць стали для мовознавців настільною книгою. Це передусім: “*L’accentuation des langues indoeuropeennes*” (1952), “*L’apophonie en indoeuropeen*” (1956), “*Etudes indoeuropeennes*” (1935), “*The inflectional categories of indoeuropean*” (1964), “*O rozwoju kategori gramatycznych*” (1968) та ін. Його праці про теорію внутрішньої реконструкції, концепції синтаксичної деривації, теорії мовного ізоморфізму отримали позитивну оцінку серед широкого кола мовознавчих шкіл.

Під впливом Фердинанда де Соссюра у 20–30 роках ХХ ст. відбувалась переорієнтація традиційного порівняльного методу аналізу в бік структурних методів, сприйняття мови як знакової системи. Критерії, згідно з якими функціональні особливості мови залежать від співвідношення між окремо взятим знаком і рештою елементів, стали вихідними в мовознавчих ученнях. Методи Женевської, Празької, Копенгагської, Англійської, Американської лінгвістичних шкіл почали використовуватись для аналізу різних сімей мов. Проте варто зазначити, що наприкінці ХІХ ст. польський лінгвіст Бодуен де Куртене (його переслідував царський уряд) та його учень Микола Крушевський створили в Казані Лінгвістичну наукову школу і згодом розробили принципи аналізу, які випереджали західноєвропейську науку й спричинили розвиток майбутнього структуралізму в лінгвістиці.

Вдале поєднання компаративізму і структуралізму було для Куриловича та інших вчених важливою методологічною основою аналізу. Досягнення логіки і математики, а саме введення в науковий обіг системи абстрактних символів (метамова) як субститутів конкретних явищ, забезпечували точність наукових досліджень, полегшували логічне сприйняття результатів аналізу тощо.

Друга світова війна перервала творчий злет Львівської романістики. Доля закинула багатьох учених у різні куточки Заходу. До Франції виїхала Марія Віновська, яка потім стала відомою письменницею. Адам Вільмич став дипломатом і тривалий час був послом Польщі у Римі, інші знайшли притулок у Вроцлавському університеті. Бібліотекар кафедри Станіслав Гнядек захистив у Познані докторську дисертацію на тему “*Les études sur la grammaire de Port-Royal*” (1955) та написав декілька монографій, статей, есеїв, нарисів. Крім зазначених, відомі також імена інших романістів: Лідії Лопатинської, Валеріана Прейснера, Стефанії Деслогес, Анни Нікліборц.

Після війни у Львівському університеті залишилися учні Е. Порембовича та З. Черни: Яніна Маєрська, Марія Врабець, а також українці Остап Домбровський, Ірина Громницька та ін.

Кафедральні вакансії заповнювали випускники східноукраїнських університетів, а також кращі студенти Львівського університету – Ірина Обухівська, Стеофанія Полятинська та ін.

Змінився національний склад кафедри, зокрема збільшилася кількість українських учених. Остап Домбровський був чи не єдиним викладачем на кафедрі, наукові інтереси якого за тематикою наближались до великих вчителів. Він зробив внесок в українське дантознавство, захистив кандидатську дисертацію “Іван Франко – перекладач і популяризатор творчості Данте” (1954), опублікував статті “Шевченко і Данте”, “Данте в творчості Лесі Українки” тощо.

Упродовж тривалого часу О. Домбровський завідував кафедрою французької філології, налагоджував наукові та педагогічні зв’язки зі спорідненими кафедрами в Україні, Росії, Молдавії та Білорусії, особливі наукові зв’язки з Київським університетом імені Тараса Шевченка. Вони мають давню історію. Зокрема, ще до Першої світової війни до Львівського університету був запрошений викладач французької мови Ян Амбарський (1875–1905). У той час у Києві працювали відомі романісти С. Савченко та І. Шаровольський, інтереси якого охоплювали і романістику, і германістику. Професор Савченко (1889–1942) знаний як дослідник історії літератури і мовознавства.

У 50–70 рр. ХХ ст. київські вчені О. Андрієвська, Б. Бурбело, М. Бобирєва, С. Семчинський часто відвідували Львівський університет. У цей період на кафедрі були захищені такі дисертації: Шеремета М. “О средствах выражения способа действия в современном французском языке” (1966); Палятинська С. “Номінальні речення в сучасній французькій мові” (1957); Обухівська І. “Проблеми синоніміки в галузі французьких прийменників” (1963); Войтюк М. “Производные слова со значением деятеля в современном французском языке” (1956); Волощак С. “Узгодження часів прямого способу в сучасній французькій мові” (1956). Працюючи деканом, М. Войтюк запросив до роботи на кафедру вихідців з Франції українського походження. Це – Бабінчук Іван, Рочняк Альфред, Паславська Емілія, Гузь Софія, Данилів (Шах) Зеновія, Мандзак Іван.

Після деякої перерви при кафедрі французької філології відновив роботу відділ іспанської філології, до викладання якої були запрошені викладачі, громадяни Іспанії, які знайшли політичний притулок від диктатора Франко. Це викладачі Морено Пальї та Абланедо, а також вихідці з Аргентини й Уругваю (Естела Лушак, Марія Клевцова, Марія Троць). Морено Пальї, захистивши кандидатську дисертацію “Непряма мова в сучасній іспанській мові”, згодом виїхав у Воронезький університет. Абланедо репатріювався в Іспанію, Е. Лушак стала відомим перекладачем української класики та сучасної літератури іспанською мовою.

Остання чверть ХХ і початок ХХІ ст. була плідною в наукових здобутках. Дисертаційна тематика широка і гідна звання Львівської мовознавчої школи: Гузь С. “Обставини у французькій мові” (1975); Бабінчук І. “Причини зникнення простого минуло із загально-французької розмовної мови” (1978); Міщенко В. “Суфіксальна деривація термінології прикметників у сучасній французькій мові” (1977); Мандзак І. “Метафоричні сполучення N+de+N з вираженням кількості і/або інтенсивної ознаки в сучасній французькій мові” (1983); П’явка О. “Проблеми членованості і похідності у парадигматичному висвітленні” (1993); Рочняк А. “Способи поєднання макросинтагматичних конструкцій в тексті” (1975); Цвенгрош Г. “Ромен Ролан і його боротьба за ідейність, народність та дієвість літератури і мистецтва” (1976); Львова Л. “Прислівники місця і просторові прикметники у сучасній французькій мові” (1988); Кость Г. “Лінгвістичні засоби вираження ідеї праці у творчості Ромена Ролана” (1992); Помірко Р. С. кандидатська дисертація “Франко-іспанські мовні відповідності (порівняльно-зіставне дослідження запозичень)” (1979), докторська дисертація “Іспанська мова в процесах дивергенції/конвергенції її діалектів. Варіативність слова” (1992).

Кафедра підготувала плеяду молодих науковців, кандидатів наук (Піскозуб Зоряна; Семів Андрій; Стрілець Наталія; Ющенко Мирослава; Чапля Ольга; Хвошевський Руслан; Конопацька Ярина; Стецько Ярина; Байцар Ірина; Думашівський Ярослав; Молодоженя Олена; Цимбалістий Ігор), а також своїм науковим керівництвом сприяла збільшенню кандидатів наук для інших університетів (Горлівка, Тернопіль, Київ, Дрогобич). На кафедрі працюють чотирнадцять кандидатів наук та один доктор наук – Помірко Роман Семенович, заслужений професор, академік Академії Наук Вищої школи, лауреат ордена Ярослава Мудрого (2013).

В останні роки вийшли друком підручники та посібники Бабінчука І., Мандзака І., Конопацької Я., Троць С., Міщенко В., Шмігельського І., Мороз Б., Мороз Б. / Пірко Л.; Кость Г., Помірка Р. / Кушнір О. / Хомицької І., Помірка Р. / Дмитрасевич Н.; ілюстративний шестимовний словник “Мова футболу” (Помірко Р., Дуб’як М.); монографії: Помірко Р. “Іспанська мова та її діалекти. Варіативність слова” (1996); “Civilisation ukrainienne” (у співавторстві, 2003); “Мовленнєві жанри в міжкультурній комунікації” (у співавторстві, 2010); Стецько Я. “Французька та українська поезія першої половини ХХ ст.” (2013).

Як і перед війною, так і тепер і більше члени кафедри підтримують традиції щодо надання методичної допомоги школам з викладанням французької та іспанської мов.

Зародилася співпраця з Анжуйським університетом, результатом якої є стажування викладачів. Кафедра ініціювала і здобула для факультету престижний міжнародний грант. Для розвитку методики у викладанні прикладних іноземних мов (Tempus TASC – 1988–2003). Нашими партнерами були Анжуйський університет (Франція), Ліверпульський університет (Англія), Екстрамадурський

університет (Іспанія). Було створено товариство “Анжу-Україна” (1992 р.). Громадскість м. Анже (Angers) у 1995 р. ознайомила з сучасним українським живописом, а у 1996 р. відбулись дні Галичини у м. Анже та Західній Франції. Художні колективи університету, консерваторії та сучасні рок групи (В. Вакарчук “Океан Ельзи”, А. Заліско) дали низку концертів.

У 1997 р. з нагоди 100-літнього ювілею діяльності кафедри було організовано міжнародний колоквиум “ Романістичні дослідження: традиції та сучасність” (25–27 листопада, Львів) у Дзеркальній залі університету. Співпартнерами з організаційних питань були Національна Академія Наук України, кафедра загального мовознавства Львівського університету. Учасниками колоквиуму були провідні вчені-романісти України, Росії, Польщі та Франції.

У 1998 р. кафедра провела Всеукраїнську наукову конференцію на тему: “Лінгвістика ХХ ст.”. У 1999 р. проведено ще одну Всеукраїнську наукову конференцію: “Семантика, синтактика, прагматика мовленнєвої діяльності” (25–27 січня). Співорганізаторами обох конференцій були Інститут мовознавства імені Олександра Потебні та кафедра загального мовознавства Львівського університету.

З ініціативи кафедри разом з кафедрою нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету було проведено Міжнародний науковий семінар іспаністів “Іспанія – Східна Європа: географічна віддаленість і культурна близькість” (22 жовтня 2010 р.). Метою було розвинути дослідження відносин між Іспанією та східноєвропейськими народами, зважаючи не лише на безпосередні контакти, але й взаємні уявлення, стереотипи та міфи, які нагромадилися впродовж тривалого історичного періоду. У ньому взяли участь іспаністи з України, Польщі, Іспанії, які працювали у трьох секціях: історичні контакти, культурний діалог та лінгвістичні студії.

Кафедра разом з посольством Королівства Іспанії в Україні та Асоціації Іспаністів України 4–5 жовтня 2013 р. проведе IV Міжнародний Конгрес Іспаністів у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

ROMANCE LINGUISTICS STUDIES AT LVIV UNIVERSITY

Roman POMIRKO

The Ivan Franko National University of Lviv,
the Chair of the French Philology

Scholar legacy of Edvard Porebowitch, Sigmund Czerny, Casimir Yaretski, Ostap Dombrowski and others who contributed a lot into the theory of Romance languages is the subject matter of the analysis in the article.

Key words: Romance researches, Romance Literature, system of vowels and consonants, poetic and aesthetic correlations, non-grammatical school.

РОМАНСКОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ ВО ЛЬВОВСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Роман ПОМИРКО

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра французской филологии

Рассмотрено академическое наследие Эдварда. Порембовича, Зигмунда Черни, Казимира Ярецкого, Остапа Домбровского и других в области романских языков и литератур, которые сделали значительный вклад в теорию романских языков и литератур.

Ключевые слова: романские исследования, романская литература, системы гласных и согласных, поэтические и эстетические корреляции, неграмматическая школа.